

razvoju događaja u Hrvatskoj potkraj godine 1918. (46, str. 7—21); V. Foretić, Korčulanski kodeks 12. stoljeća i vijesti iz doba hrv. narodne dinastije u njemu (46, str. 23—44); V. Štefanić, Glagoljaši u Kopru (46, str. 263—329); V. Bogdanov, Hrvatska revolucionarna pjesma iz godine 1794 i učešće Hrvata i Srba u zavjeri Martinovićevih Jakobinaca (46, str. 331—488); Ferdo Čulinović, razvitak AVNOJ-a (47, str. 7—134).

Pregledavajući ove brojeve »Starina« dobija se utisak da građa za pojedine

knjige nije sabrano po nekom određenom planu. Da se objavljuje ona građa koju suradnici svojevoljno pošalju, tako da »Starinama« nedostaje određena fisionomija.

Drugo što bi trebalo istaći kao nedostatak leži u tome što »Starine« ne objavljuju više samo građu nego i historijske rasprave i dokumentarne prikaze. Time one ne udovoljavaju potrebi, kojoj su namijenjene, za sistematskim izdavanjem historijske građe.

Ranka Stojasavljević

»ARHIVIST« 1951.—1957.

Kad je krajem 1950. god. osnovan Glavni arhivski savjet, kao savezni stručni savjetodavni organ, osjetila se potreba da »radi pretresanja mnogostrukih pitanja, koja ulaze u obim njegovih zadataka... pokrene svoj časopis — Arhivist« (dr. D. Pantelić, Zadaci »Arhivista«). Stvaranjem Saveza arhivskih radnika FNRJ u novembru 1953. postao je i časopis njegovim glasilom. Nova redakcija istakla je namjeru »da se »Arhivist« sve više razvija kao borbena organ za rješavanje vrlo složene problematike razvitka arhivistike i arhivske službe u našoj zemlji, tim više što sistematski razvitak i jedne i druge zahteva i daleko više kadrova, i daleko razvijeniju delatnost, a to znači i daleko snažniju materijalnu osnovu. On daleko manje treba da bude organ koji registruje i hladno informiše, a daleko više organ koji izučava, izvlači i prenosi iskustva, pokreće i vodi borbu za rješavanje problema, razvija borbu mišljenja, upoznaje sa dostupnom građom za određene naučne oblasti, što znači mobilise i informiše naučne radnike, a istovremeno rešava i unutarnja stručna i druga pitanja«. Detaljan pregled priloga u časopisu objavljen je u okviru cjelokupne poslijeratne arhivističke bibliografije s područja FNRJ (1947—1956), što ju je izradila O. Jelisavetov

(VI/ 2, s. 115—133). Neka zapažanja o koristi, koju časopis može da pruži naučnim istraživačima — historičarima za njihov rad u našim arhivskim ustanovama, kao i o mogućnosti, da »Arhivist« na taj način doprinese povezivanju historijske nauke i arhivske službe u FNRJ, dana su na drugom mjestu (u prilogu za »Historijski zbornik«). Ovaj je prikaz stoga ograničen na slijedeće: osnovna pitanja iz arhivske teorije i prakse, koja je časopis tretirao; podaci o razvitku i radu arhiva u NR Hrvatskoj kroz članke, bilješke i inventare u časopisu; mogućnost praćenja razvoja arhivistike u svijetu preko prikaza i kritika stranih stručnih publikacija i časopisa.

Kao glasilo saveznih arhivskih tijela časopis je redovno izvještavao o njihovu radu. Na prvom savjetovanju GAS-a bili su podneseni iscrpni referati o stanju arhivske službe u pojedinim republikama, objavljeni u prvom svesku (I—1, s. 6—52). Ostala zasjedanja Savjeta bila su posvećena raznim aktualnim pitanjima naše arhivske službe. Tokom 1953. održano je IV. i V. zasjedanje GAS-a (III/1—2, s. 46—59), a na ovom posljednjem donijeta je i odluka o osnivanju saveznog udruženja arhivista. Druga redovna skupština SARJ, koja je održana 25./26. novembra 1955. u Beo-

gradu, saslušala je tri značajna referata, uz neke manje koreferate i redovne izvještaje. U referatu »Stanje i problemi arhivske službe danas« (VI/1, s. 7—15) stavio je D. Milenković težište na pitanje: »da li je i kako osnivanje i postojanje Saveza arhivskih radnika potvrdilo naša praksa i društvena potreba i zahtevi, da li je on na svom polju delatnosti bio nužna pokretačka snaga i činilac?« Odgovor na to dat je djelomično i u drugom referatu, u kojem je E. Hasanagić prikazao stručnu i naučnu djelatnost arhivskih ustanova kod nas na sređivanju, obradi i publiciranju arhivskih dokumenata, na osnovu provedene ankete (VI/1, s. 16—25). Treći referent, J. Maček, govorio je »O smernicama današnje arhivistike u svetu sa posebnim osvrtom na Nemačku, Austriju i Italiju« (VI/1, s. 30—43).

S prvog kongresa historičara Jugoslavije, držanog 5./8. maja 1954. u Beogradu, donio je časopis referate, koji su bili posebno posvećeni arhivskim problemima. U bilješki sa kongresa ističe J. Marjanović pažnju, koju su historičari poklonili arhivima: »Možemo s punim zadovoljstvom konstatovati, da je Prvi kongres istoričara FNRJ ovim pitanjima posvetio dostojno mesto. O problemima arhivskih ustanova i njihovim nevoljama, o problemima sređivanja, pristupačnosti i izdavanja arhivske građe govorio je veliki broj referenata u svojim referatima...« D. Milenković govorio je na kongresu »O današnjem stanju arhiva i arhivske građe« (IV/1, s. 9—16), dr. M. Mikuž je raspravio pitanja u vezi s izvorima za historiju Narodne revolucije (IV/1, s. 17—29), a M. Marjanović o »Izvorima savremene nacionalne historije i njihovom proučavanju« (IV/1, s. 30—37). Na Mikužev referat kritički se je osvrnuo E. Hasanagić (IV/2, s. 79—86). Poseban prikaz o nekim pitanjima arhiva i arhivske službe kod nas« dao je E. Hasanagić i na I. redovnoj skupštini Saveza

historijskih društava FNRJ, u Zagrebu dne 7. oktobra 1956. (VI/3—4, s. 12—17). Kao što u zaključcima Kongresa historičara, tako i u onima donesenim na redovnoj skupštini Saveza hist. društava, arhivskim pitanjima posvećena je naročita pažnja (IV/1, s. 6—8; VI/3—4, s. 18—19).

Činjenica, da su se naši arhivi nakon Oslobođenja i tokom poslijeratnog razvitka našli pred stalnim, ogromnim prilivom novog materijala, veoma je aktuelizirala problem škartiranja registraturske i arhivske građe. Već u prvom godištu dao je N. Škerović prilog »Izdavanje (škartiranje) beznačajne arhivske građe« (I/2, s. 3—12). Niz rasprava s ovog područja donosi dvobroj 1—2 iz god 1957: A. Lj. Lisac tretira načelna pitanja, što ih postavlja »Problematika izlučivanja spisa (škartiranja) kod nas« (VII/1—2, s. 7—18); autor razmatra kada pristupiti škartiranju, gdje ga obavljati, tko ima da to vrši, što treba škartirati i kako pri tome postupati. Dok E. Vojnović raspravlja »O škartiranju registraturskog materijala narodnih odbora« (VII/1—2, s. 19—23). O privrednim arhivima dao je već ranije opsežan prilog K. Nemeth (II/1, s. 1—11); općenito o registraturama pisali su N. Škerović (II/1, s. 33—39), i S. Davidović (V/2, s. 41—47). Na III. međunarodnom kongresu arhiva u Firenzi 25./29. septembra 1956, poseban referat bio je posvećen škartiranju. Referent J. H. Collingridge (u ime kojeg je na kongresu istupio njegov kolega Evans) izradio je svoj elaborat na osnovu provedene ankete po pojedinim zemljama. Ovaj referat prikazao je u časopisu, te ga ujedno kritički nadopunio dr. S. Vilfan, razdijelivši materijal na slijedeće osnovne teme: 1) materijalna pravila škartiranja; 2) način određivanja materijalnih kriterija; 3) formalno sprovođenje škartiranja (VII/1—2, s. 31—46).

Drugo važno pitanje, koje je časopis tretirao jest izrada arhivskih inventa-

ra. O tome su pisali R. Popović (III/1—2, s. 29—38), V. Kolaković i L. Čelap (V/2, s. 81—85, s. 86—88). Posebno je A. Lj. Lisac obradio »Ulazak arhivskog materijala u arhiv i izrada ulaznog inventara i kataloga« (IV/2, s. 102—108), opisujući primopredajni dokument, ulazni inventar, kazalo za ulazni inventar, ulazni katalog, katalog evidentiranog arhivskog materijala i prihvatno spremište u arhivu. O principima i metodu izrade arhivskih inventara u inostranim ustanovama, donijet je rezime predavanja, što ga je francuski arhivista R. H. Bautier održao na međunarodnom arhivskom tečaju u novembru 1953. godine (IV/2, s. 109—113).

Nadalje je dan prilog o »Naučno-informativnim pomagalima u arhivu« (A. Lj. Lisac, VI/2, s. 69—80) i od istog autora o »Knjižnici u arhivu« (V/1, s. 53—62). Problem primjene decimalne klasifikacije u arhivistici razradio je dr. S. Vilfan (VI/2, s. 3—14).

Od većih priloga o razvitku arhivistike u svijetu treba svakako istaknuti iscrpan prikaz J. Papritza o zapadno-njemačkoj arhivskoj školi u Marburgu na Lani (II/2, s. 15—46). Autor najprije iznosi historijat centralne škole za izobrazbu njemačkih arhivista, opisujući prvu arhivsku školu u Marburgu 1894.—1904., zatim arhivsku školu i institut za arhivsku znanost u Berlinu 1904.—1945., i najzad sadanju marburšku školu od 1947. Papritz govori o organizaciji te škole, njenu tipu, nastavnom planu i nastavnim, o slušačima i o radu na obrazovanju srednjih arhivskih kadrova. O »Francuskim arhivima i njihovim dostignućima« dao je referat M. Kurelac (V/3, s. 23—33), na osnovu polugodišnjeg boravka u Francuskoj, dijelom na međunarodnom arhivskom stažu, a dijelom na putovanju po departmanskim arhivima.

Tokom višegodišnjeg izlaženja donio je »Arhivist« i mnogo priloga o arhivskim ustanovama u NR Hrvatskoj, kao i o

njihovim fondovima. Historijat državnog arhiva na Rijeci između dva rata i rad na njegovoj obnovi i prikupljanju arhivske građe sa područja Istre i Hrv. Primorja nakon Oslobođenja, prikazao je M. Korlević u članku »Riječki Državni arhiv« (I/3, s. 61—66; u istom broju »Vijesti iz Drž. arhiva na Rijeci«, s. 97—98). Ž. Muljačić iznio je pregledno »Prinove u Dubrovačkom državnom arhivu« (I/3, s. 66—71; II/1, s. 77—83), po slijedećim kategorijama: a) revindikacija odnesenog materijala, b) prikupljanje arhivalija od ustanova i privatnika, i to: zakonske knjige, indeksi, matice; zatim arhiv obitelji Bassegli—Gozze, Ghetaldi, i Bizzaro. Iz Drž. arhiva u Zagrebu prikazan je postanak i sistem uređivanja Zbirke matičnih knjiga (I. Karaman, VI/2, s. 28—34), dok je opširno iznijet razvitak i stanje prikupljenih fondova ranijeg »Osječkog spremišta Drž. arhiva u Zagrebu« — danas Arhiva kotara Osijek (K. Firinger, III/1—2, s. 39—45). O varaždinskom arhivu pisano je u više navrata: već u drugom svesku prikazao je A. Wissert, kako se razvijao Arhiv grada Varaždina (I/2, s. 52—57) do formiranja redovne ustanove. Njen direktor, M. Androić, izvjestio je onda o proteklih »Pet godina života Arhiva u Varaždinu« (VI/2, s. 62—68); uz to je nekoliko puta iznjet rad ovog kolektiva na određenim zadacima: suradnja sa školskom omladinom, organizacija Tjedna arhiva, rad Podružnice arhivskih radnika i sl. (V/3, s. 77—78; VI/3—4, s. 80—81, s. 152—154, s. 173—174). Od fondova ovog arhiva opisan je »Arhiv Ivana Kukuljevića-Sakcinskog«, u prvom redu korespondencija koju sadržava (A. Wissert, II/1, s. 63—76). Iz zagrebačkog Gradskog arhiva pisano je o »Postupku oko izlučivanja spisa kod zagrebačke gradske uprave u posljednjih stotinu godina« (A. Lj. Lisac, VI/3—4, s. 46—60); također je prikazana »Korenspodencija grofa Alberta Nugenta iz god 1848.« što se čuva u tom arhivu (F. Hauptman,

I/3, s. 21—57). S. Diana dao je kratak opis nastanka i početka rada Arhiva grada Splita (II/2, s. 103—104). Časopis je nadalje izvjestio o osnivanju Histo-rijskog arhiva na Hvaru (N. Duboković -Nadalini, V/3, s. 39—40), a I. Erceg je objavio »Bilješke o Šišićevoj korespon-denciji«, što se čuva u Arhivu Jugosla-venske akademije (IV/1, s. 76—84).

Od arhivskih izložbi prikazana je »Iz-ložba arhivskih dokumenata u Zadru« (B. Jurić, V/1, s. 52), a od časopisa arhi-va u NRH Miscellanea Državnog arhiva u Zadru, sv. I, II—IV (V/2 s. 111—113) i Vjesnik Državnog Arhiva u Rijeci (o sv. I. 1953 piše A. Vranešević, IV/1, s. 115—116; o sv. II. 1954 B. Hra-bak, (VI/3—4, s. 94—96). »Arhivist« je redovno pratio i djelatnost Društva arhivskih radnika NRH. Tako je prikazan »Osnutak i dosadašnji rad Društva arhivskih radnika NR Hrvatske« u 1954. godini (I. Karaman, V/1, s. 98—99), a za-tim godišnja skupština Društva u 1955. (VI/1, s. 104—106) i u 1956 god. (VI/3—4, s. 161—162).

Počevši od 1954. god. donosi časopis redovno u dodatku preglede fondova pojedinih arhivskih ustanova u našoj zemlji. Svrha ovih pregleda jeste da budu preteča »jednog centralnog jugo-slovenskog registra inventara naših arhiva, kako bi se stvorio pregled gdje se koja arhivska građa nalazi i time olak-šao rad našim naučnim radnicima« (Dod. I., IV/1, s. I.). Već prvi sveščić donio je sumarni inventar državnih arhi-va u Zagrebu i na Rijeci. Građa zagre-bačkog Drž. arhiva razvrstana je u sli-jedeće grupe fondova: temeljne zbirke, sabor, uprava, sudovi, komora (financi-je), militaria, gradovi i trgovišta, slo-bodne općine, vlastelinstva, različne zbirke, obiteljski arhivi i zbirke, zbirka matičnih knjiga, zbirka geografskih ka-rata, zbirka planova, grafička zbirka, zbirka pečatnjaka i pečata, te knjižnica, katalogi i kartoteka; napose su opisani Gradski arhiv u Zagrebu i Kaptolski

arhiv u Zagrebu, što su pohranjeni u državnom arhivu.

Građa riječkog Državnog arhiva po-dijeljena je u četiri odjela sa podgrupa-ma. To su: odjel uprave: a) Istra, b) Ri-jeka, odjel pravosuđa: a) sudovi, b) tu-žioštva, c) zemljišno-knjižni uredi, odjel privrede i odjel raznih serija. O zadar-skom arhivu dao je D. Foretić »Kratak historijat i opći inventar Državnog arhiva u Zadru« (Dod. III., V/1, s. XXVII—XLVII). Spisi arhiva dijele se na de-već grupa: 1) spisi mletačke vladavine 1409.—1797.; 2) spisi prve austrijske vla-davine 1797.—1806.; 3) spisi francuske vladavine 1806.—1814.; 4) spisi druge au-strijske vladavine 1814.—1918.; 5) spisi iz vremena prve talijanske okupacije Dalmacije 1918.—1922. i talijanske vla-davine u Zadru 1920.—1943.; 6) samo-stanski i crkveni spisi; 7) stari arhivi dalmatinskih gradova; 8) arhivi privat-nih obitelji i lica; i 9) razni spisi, štam-pe i novine. »Pregled stanja fondova, zbirki i skupina Državnog arhiva u Du-brovniku na dan 22. IV. 1955.« (Dod. IV. V/2, s. LXVIII—LXXV) donosi detaljan pregled arhiva Dubrovačke republike i francuske uprave, koji se dijele na 92 serije; novi arhivi 19. i 20. stoljeća, pri-mljeni u skorašnje doba, prikazani su tek sumarno.

Kod rasporeda građe Arhiva grada Zagreba (Lj. A. Lisac i K. Nemeth »His-torijat arhiva i pregled njegovih fon-dova«, Dod. VI., VI/1 s. CI—CXVI) pri-mjenjena je slijedeća shema: Uprava grada Zagreba (I. Libera regia civitas Zagrabiae 1243.—1850.; II. Općina slob. i kralj. glavnoga grada Zagreba 1851.—1945.; III. Narodni odbor grada Zagre-ba), državni uredi i ustanove, sudbene oblasti i pravna zastupanja, škole, druš-tvene organizacije, privredna poduzeća i zavodi, obiteljski arhivi i arhivske zbirke, te razne zbirke (kartografska, sfragistička, fotografska, klišēja, i knji-žnica). »Opći inventar Arhiva grada Varaždina«, koji je sastavio M. Andro-

ić (Dod. III., V/1, s. LIII-LXIII) donosi na prvom mjestu građu u odjelu Grad Varaždin, s podgrupama: osnovni arhiv (t. zv. Radikalni), uprava, sudstvo, privreda, školstvo, posebne zbirke i arhivi; zatim dolaze: velika župa Zagorje, okružni NO Varaždin, kot. oblast — sresko načelstvo Varaždin, NO kot. Varaždin, okružni sud i kotarski sud Varaždin, redoviti spisi odvjetništva, kotar Ludbreg, Krapina, Križevci, Starogradska varaždinska općina, Arhiv čazmanskog kaptola, obiteljski arhivi i zbirke, miscellanea, zbirka matičnih knjiga, zbirka geografskih karata i planova, i zbirka pečatnjaka. Dok arhivi u Osijeku i Splitu nisu još dali svoj prilog za ove preglede fondova, B. Mihailović je prikazala »Inventar javnih, crkvenih i privatnih arhiva otoka Hvar« (Dod. VII, VI/2, s. CXLVI—CXLVIII) prema istoimenoj publikaciji arhiva.

Uz raspravljanje o najvažnijim problemima naše arhivske teorije i prakse, te praćenje života i rada naših arhivskih ustanova i udruženja važan je zadatak časopisa »Arhivist« da upozna arhivske radnike u zemlji sa razvitkom arhivistike u svijetu, koliko se on odražava kroz strane stručne publikacije i časopise. U tom je pogledu časopis dijelom uspio, u odnosu na one zemlje, iz kojih redovno donosi prikaze stručnih časopisa. Tu dolazi u prvom redu susjedna Austrija, sa dvije svoje redovne arhivske publikacije: glasilima austrijskog Državnog, i štajerskog Ze-

maljskog arhiva. Pred I. svjetski rat imali su austrijski arhivi svoju ediciju »Mitteilungen der III. (Archiv) Sektion« u okviru Centralne komisije za zaštitu spomenika (1888.—1911.), našto se nadovezuju dva sveska (1914, 1916), »Mitteilungen des k. k. Archivrates«. Nakon II. svjetskog rata pokrenuli su sjedinjeni arhivi svoja izvješća »Mitteilungen des Oesterreichischen Staatsarchivs«, što ih naš časopis redovno prati — do sada sveske I—VII za god. 1948./54. Uz ovaj centralni organ izdaje štajerski Zemaljski arhiv u Grazu svoje »Mitteilungen...«, od kojih je prikazano 6 svezaka za 1951/56.

Časopis je nadalje ažuran i s organom njemačkih arhivista, koji pod naslovom »Der Archivar« izlazi u Düsseldorfu; njega prati od god. V. iz 1952. Još se redovno prikazuje i stručno glasilo arhivista iz USA »The American Archivist« (počevši s god. XIV/1951). Ostali stručni časopisi dosada su prikazivani tek povremeno i fragmentarno; pogotovo iz istočno-evropskih zemalja javljaju se tek u zadnjim svescima. Redovno je praćen izlazak organa Međunarodnog arhivskog savjeta »Archivum«, do sada 4 sveska. Osiguranjem redovnih prikaza stručnih arhivskih časopisa, bar iz onih zemalja, s kojima smo najviše povezani, mnogo će »Arhivist« koristiti našim arhivskim radnicima, da steknu dobar pregled razvitka arhivistike u svijetu.

Igor Karaman

FRANCUSKI ARHIVISTIČKI ČASOPISI POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA

La Gazette des Archives. Organe semestriel de l'Association amicale et professionnelle des Archivistes français, Paris. Nouvelle Serie, No 1—21. — Početak Drugog svjetskog rata značio je kraj izdavačke djelatnosti francuskih arhiva. Tek je 1947. god. uspjelo »Struč-

nom udruženju francuskih arhivista« da obnovi svoje glasilo »La Gazette des Archives«, osnovano još 1932. Ono je doduše zadržalo i dalje strogi karakter društvenog informativnog časopisa, objavljujući zapisnike skupština i savjetovanja Udruženja, upravne propise, u-